

בעזהש"ת

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ליל ג' דחנוכה

שנת תשס"ט לפ"ק

יוצא לאור ע"י

מכון מעדני מלך וויען

גליון תק"מ

להשיג אצל
מכון מעדני מלך וויען

185 Wilson St.
Brooklyn N.Y. 11211
718.388.1751.#117

דברי תורה

בליל ג' דחנוכה תשס"ט לפ"ק

ולכאורה הרי הוא סמירה בדברי השאלות עצמו.

ובפירוש שאלת שלום על השאלות

(מהגאון ר' ישעי' פיק ז"ל)

כתב לבאר, דוודאי הפך ההוא היה מחזיק שיעור יום א' ונתנו בו כדי הדלקת יום א', אכן מפני שאי אפשר שלא יציע הכלי מעט מן השמן, אם כן כשנשפך השמן מן הפך אל המנורה נחסר שיעור הצליעה, ולא היה בו להדליק אפילו יום א' (וכן כתב צרכי יוסף). ועל פי זה מיישב שם גם כן דאינו קותר למה שאמרו בגמרא שלא היה בו להדליק אלא יום א', אלא דהגאון צעל השאלות רוצה לתרץ למה קצבו ח' ימים כיון דהנס לא היה רק ז' ימים, לכן כתב שלא היה בו להדליק אפילו יום א', כלומר מחמת חסרון הצליעה כדאמרו, ולכן קצבו ח' ימים משום דאף ציוס

בשאלות דרז אחאי גאון (פ')

וישאל שאלתא כו) כתב,

שכשנכתו מלכי בית חשמונאי צדקו ולא מצאו שמן אלא פך אחד וכו', ולא היה בו להדליק 'אפילו' יום אחד, ונעשה להם נס והדליקו ממנו שמונה ימים. והנה כמה קולמוסין נשתברו לתרץ קושיית הבית יוסף (סימן תרע), לבאר מה היה הנס צלילה הראשונה, ולפי גירסת השאלות הקושיא מעיקרא ליתא, דגם צליל א' היה נס כמו צשאר הימים, כיון שהשמן שצפך לא היה מספיק אפילו לשיעור יום אחד. אמנם בגמרא שלפנינו איתא שלא היה בו להדליק אלא יום אחד, ודברי השאלות לכאורה קותרת גמרא דידן. ולפלא שגם בשאלות גופיה יש סמירה צוה, דלעיל מיינה (בחלת שאלתא הג"ל) איתא גם כן כגירסת הגמרא, וז"ל דההוא לוגא דאשתכח צהיכלא, והוה ציה שיעורא יומא חד, ואדליקו מיינה תמניא יומין.

אבל צחמת צפרי חדש (סימן חרע"א) העתיק מהרא"ם שהדליקו אותם על ידי עץ ארוך, שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה. וי"ן דכהאי גוונא תירצו זריש חולין (ב:) בטמא ששחט מוקדשין ואמר צרי שלא נגע זה לכשירה, דמיירי שעומד בחוץ ושוחט בפשוטי כלי עץ ארוך ע"כ. וזוה מיושצ קושיית המהרש"א עליו, דצחמת עמד הכהן בחוץ, ומשם הדליק את המנורה, דאם יכולין לשחוט מבחוץ, מכל שכן שיכולין להדליק מבחוץ. — ולפי זה יש לומר צמה שאומרים והדליקו גרות צחצרות קדשך, שהכוונה הוא שהמדליק שהדליקו היה עומד בחצר, ומשם הדליק את המנורה.

אמנם אחתי יפלא, דהרי הוצרכו להכין את השמן והמנורה והפחילות צפנים, ומה הרויחו שהמדליק את הנרות עמד מבחוץ והדליק בעץ ארוך. ואולי צחמת מטעם זה הדליקו הכל מבחוץ צחצרות קדשך, ובחוץ הכינו המנורה והפחילות והדליקוה, כדי שלא יכנסו בטומאה. אבל גם זה יפלא דהיאך נכנסו בטומאה למזוזה הפך שמן, הא אסור לטמאים ליכנס לעזרה עד שיטהרו.

ראשון נעשה נס עכ"ד. אמנם זהעמק שאלה שם (מהגאון הנ"צ ז"ל) דחה דבריו וכו', וכחצ דעיקר הסברה דנחסק מהשיעור על ידי שנבלע צפך לא נראה כלל, דצוודאי כשגזזו פך הזה ונתנו זו כדי שיעור הדלקת יום א', ידע הכהן גדול שהשמן דרכו להתחסקר על ידי הצליעה, ומסתמא הכינו צאופן שגם אחר הצליעה ישתייר זו כשיעור יום אחד. ומהאי טעמא רוצה להגיה שם דצברי השאילמות דטעות סופר הוא מה שכתוב שלא היה זו 'אפילו' יום א', ונריך לומר ולא היה זו להדליק 'אלא' יום אחד כגירסת הגמרא.

וגראה בהקדס לצאר מה שהקשה הרא"ם (בציאורו על הסמ"ג) היאך הדליקו את המנורה צאותן שמונה ימים, למאן דאמר דלכן לא יכלו לעשות שמן טהור עד שמונה ימים, מפני שהיו כולם טמאי מתים, אם כן מה להם שמנאו שמן טהור, הרי טמאו את השמן בהדלקתו. ותירץ שהדליקו אותו על ידי פשוטי כלי עץ עכ"ל. וכחצ עלה צמהרש"א (שצח כא:): דאין זה מספיק, דמכל מקום כיון דכולן טמאי מתים היו, איך נכנס המדליק צמקדש צטומאה ע"כ.

מנורה של חמשה קנים ושל ו' ושל ח' (שאינן דומין לשל מקדש שהיה של ו' קנים), אצל של שבעה לא יעשה אפילו של שאר מיני מתכות (פירש רש"י דף על פי שאינה של זהב כשירה במקדש, כדלפינן בהקומץ רבה מכלל ופרט וכלל, אצל של עץ שרי דאינה כשירה במקדש, דהפרט מפורש מתכת), רבי יוסי ברבי יהודה אומר אף של עץ לא יעשה (שאף היא כשירה במקדש) כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי, (פרש"י מלכי בית חשמונאי עשאוה של עץ במקדש לאחר שטימאו יוונים את ההיכל וכו', וכשגברה יד בית חשמונאי ונלחמו והולואו מירושלים וטיהרו את המקדש, והיו עניים, ולא יכלו לעשותה של זהב) עכ"ד הרא"ם.

והקשה עליו במהרש"א (שנת שס) ולא ידעתי מה תיקן בזה, דהא נטמאה המנורה בנגיעה בעשייתה, גם בשל עץ, דאף דפשוטי כלי עץ אינן מקבל טומאה, הרי היה להמנורה בית קיבול ע"כ. וכתב דיט ליישב לפי דרכו, שהיה מנורה של עץ עשויה כבר ציד מי שהוא, במקום אחר, ולא נטמאה שם, ונטלוה על ידי פשוטי כלי עץ, ונשאוה למקדש. ונריך לומר דאותו האיש שעשאה כתבנית המנורה, גם בשל עץ עשאה באיסור

וגם בחצרות קדשן אסור לשהות בטומאה, דאסור לטמאים ליכנס גם להר הבית. ועל כרחק דכיון דטומאה הותרה בציבור, ואי אפשר לעשות כעת העבודה המוטלת בכל יום, רק בטומאה, שפיר הותר להם ליכנס ולהכין הכל. אצל עמס הדלקת המנורה ראו שיהיה בטוהרה, וכלשון הכתוב על המנורה הטוהרה (ויקרא כד-ד), ועל זה נעשה הגם צפך השמן, שיהיה עמס הדלקת המנורה בטוהרה, ואם השמן והמנורה והפתילות טוהרים, לא איכפת לן צמא שהכהן הוא טמא, ונכנס בטומאה למקדש, דטומאה הותרה לו, וכיון שמדליק בפשוטי כלי עץ לא טימא השמן, והוי ההדלקה בטוהרה.

אמנם שוב הקשה הרא"ם הרי המנורה היתה גם כן טמא, ומטמא השמן הטוהר שנתנו זה. וגם אם עשאו מנורה חדשה, הרי טימאו אותה בעשייתו, ומה הועילו בהגם שמלאו שמן טוהר. וכתב דיט לומר שעשו מנורה של עץ כדחניא צפ' כל הללמים (ע"ז מג, ובמנחות כח:) לא יעשה אדם בית תבנית היכל (דומה לבית המקדש) וכו', שלחן תבנית שלחן, מנורה תבנית מנורה, אצל עושה הוא

הרא"ם שעשו מנורה של עץ, דמה יענה להתנחל קמח דפליג ארזי יוסי צרבי יהודה, ופוסל גם בשל עץ ע"ש.

והג"ה צמח"א (חולין שס) כתב עוד דרך, שהדליקו בשצרי כלי חרס, דקיימא לן דכלי חרס שצירתן זהו טהרתן, ובכלים היותר גדולים מסאה עד סאתים היו שיעור השצרים שנטהרו כל שאינם מחזיקים אלא פחות מחצי לוג, ולפי זה לא היה אפשר להן להדליק אלא בשצרי כלי חרס של פחות מחצי לוג, והשתא גם כלילה הראשונה לא נתנו אלא פחות מחצי לוג לכל נר ונר, ואף על פי כן היו דולקין כל הלילה צימי חנוכה שהם לילי טבת ארוכים דלריך חצי לוג לכל נר, ואם כן היה הנס גם ציוס ראשון, עכ"ד המהרש"א.

ובבב"ק תולדות יעקב יוסף (צ"פ מקץ) הקשה בתימה על דברי מהרש"א, ממה דאיתא צמח"א (כלים 3-ג) דכלים הטהורים שצבלי חרס, טבולא שאין לה לצבזבו וכו' והמטה והכסא והשלחן והמנורה של חרס הרי אלו טהורים עכ"ל. וכן הוא בתורת כהנים (פ' שמיי) אשר יפול מהם אל תוכו (יא-ג), פרט לכסא שלחן ומנורה של חרס שאינו מקבל

לרזי יוסי, דשל עץ נמי אסור מריצוי דקרא ע"כ.

אמנם גם זה נריך ציאור, לכיון דמייירי שאדם אחד היה לו מנורה שעשאו באיסור, אם כן לאיזה צורך כתב שהיה מנורה של עץ, הא יתכן לומר שהיה מנורה של כסף או זהב, ולקחיהו בצפוטי כלי עץ, להדליק בו צצית המקדש. — וציותר יפלא, שיעשה ה' נס למצוא פך שמן טהור שיוכלו להדליק בטרהה, ואין כאן מנורה להדליק בו, אלא מנורה שנעשה באיסור, ועבור מנורה זו שנעצדה בה עצירה, נעשה נס בשמן טהור להדליק בו, אמתמה.

ויותר היה מקום לומר על פי דרכו, דהא אמרו שם (עבודה זרה מג:) דעושה הוא מנורה של חמשה קנים ושל ששה ושל שמונה, שאינם דומין לשל מקדש שהיה של שבעה קנים ע"ש. אם כן יתכן שהיה לאדם אחד מנורה של כסף של שמונה או תשעה קנים, שהיה נשמר בטרהה, ושצרו ממנה נר אחת או שתיים בצפוטי כלי עץ, ובה הוכשרה שנעשה מנורה של שבעת קנים, ושפיר היה ראוי להדלקה. והיה מיושב בזה קושיית המהרש"א (חולין נה.) על

דהדלקת המנורה היה בשמן, הרי הוצרך להיות לה צית קיבול, ומנורה כזו אף של חרס אינה טהורה. ועל כל פנים מהך מחניחין ליכא להקשות על דברי המהרש"א, דיציבא מילתא שלא היו יכולין להדליק במנורה של חרס, ועל כן הוכרחו להדליק בשצרי כלי חרס שנטהרו בשצירתן כ"ל ע"כ.

וּנְרָאָה ליישצ דברי התולדות, שלא טעה בצבר משנה, והוא על פי מה שראיתי בצית מאיר (סימן חר"ע) דגם מנורה שיש לה צית קיבול, דינו כפשוטי כלי עץ או כלי חרס, ואינו מקבל טומאה. והציבא ממשנה (כלים יב-ג) דאונקליות של מנורת עץ טהור, ופירש הרע"ב דהמחוזר לטהור כגון מנורת עץ שהיא טהורה. וכן פסק הרמב"ם (כלים ד-ה) שלש מדות בכלי עץ שאינה עשוי לקבלה וכו', כגון מנורה של עץ שמשמשת הגר בשעת הדלקה. ואין לתמוה הרי יש לה צית קיבול שמן וכו', דלא נעשה לקבלה וכו'. דעשויה לקבלה היינו מה שנעשה לקבל הדצר שהוגח לתוכו, שינוח תוכו עד עת צריך להדצר להוציאו מתוכו, דומיא דשק, מה שאין כן זה השמן, או הכרים שצמטה שיש בו תוך, לא הוגחו שם כדי שיושמר

טומאה, ואם כן דילמא צמנורה של חרס הדליקו שאינו מקבל טומאה, והניח צ"ע ליישצ זה יעיי"ש.

וּרְאִיתִי בדברי יואל (לחגובה אות מו) שכתב וז"ל, אך צעיני יפלא קושיא זו, דהלל מנורה של חרס האמור צמשנה וצחורת כהנים מיירי להדיא ממנורה שאין לה תוך ואין לה צית קיבול, אלא שמשמין את הגרות על גבה, וכמו שכתוב שם צחורת כהנים להדיא (והעמיקו הרע"ב ז"ל) דפשוטי כלי חרס שהן טהורין ילפינן מדכתיב זהו אשר יפול מהם אל תוכו, את שיש לו תוך טמא ואת שאין לו תוך טהור, פרט למטה וכו' ומנורה של חרס. וכן מפורש להדיא בלשון הרמב"ם ז"ל (ה' כלים יח-ט) דמעתיק משנה זו, כלי חרס אינו מקבל טומאה עד שיהא מקבל ועשוי לקבלה, אבל אם לא היה לו צית קיבול או שהיה מקבל ולא נעשה לקבלה אינו מקבל טומאה כלל לא מן התורה ולא מדברי סופרים, לפיכך הכסא וכו' והמנורה והשלחן של חרס וכן כל כיוצא בהן מכילים שאין להם תוך אינן מקבלים טומאה עכ"ל. הרי דמיירי ממנורה שאין לה תוך והיא דהוי טהור, מה שאין כן הכא

דרש מיעוטא למעט של חרם, ופירש רש"י שהוא פחות מכל הכלים ואינו ראוי אפילו למלך צער ודם. ואם כן איך אפשר לומר שהדליקו צשל חרם כל עיקר, ומה גם צשצרים שנטהרו, והוא לכאורה פליאה עזומה, וגשאר צנ"ע ע"ש.

ואולי יש לומר דיס חיוצ מצות הדלקת הנרות צצית ה' צכל אופן גם צמנורה פסולה, ואפילו כאשר ליכא מנורה כלל, ואין המנורה מעצבת מצות ההדלקה, דודאי לקיום מצות ה' צשלימותה, יש חיוצ להדליק צמנורה מיוחדת, וצמקום מיוחדת, מכל מקום אין זה, רק כאשר יש מנורה ויכולין להדליק צה, אצל כאשר אין לנו מנורה כשרה, לא נחצטלה מצות הדלקת הנרות, ויש חיוצ להדליק צכל אופן נרות צצית ה'. ומצואר צרמצ"ס (ה' ציאת מקדש ט-י) דהדלקת נרות כשרה צורים, לפיכך אם הטויצ הכהן את הנרות והוציאן צחוץ מותר לזר להדליקן ע"כ. וכתצ צדרשות חתס סופר (לחנכה סו.) דאפילו עומדת דולקת צחוץ קיים מצותה ע"ש.

ויש לומר דעל זה אמר הכתוב, ואתה תננה את בני ישראל

או יטולטל על ידי המטה, אלא כדי שיונה שס ליסכצ עליו אדם, וכן המנורה לא הונח תוכו השמן אלא כדי שיתלה צו הדלק, זה לא נקרא עשוי לקבלה וכו' ע"ש צארובה. וכנראה שגס התולדות פירש כן צפשיטות המשנה צכלי חרם, דמנורה של חרם טהורה, אינו מפני שאין לה צית קיבול, אלא צשציל שלא מקרי עשויה לקבלה. וכמו כן הוא כוונת הרמצ"ס ה"ג, דמעתיק שני פרטים, דאינו מקבל טומאה עד שיהא מקבל, ועשוי לקבלה וכו', ולפיכך המנורה אינה מקבל טומאה ע"ש. ואין הכוונה משום שאין לה תוך כלל, אלא שאין דינה כתוך, שלא נעשית לקבלה.

ובדברי יואל שס הקשה עוד, הן על המהרש"א שהיה משצרי כלי חרם, והן על התולדות שהיה מנורה של חרם שלם, הלא הלכה רווחתא היא אליצא דכולי עלמא דמנורה של חרם פסולה, ואין להדליק צה צצית המקדש. דגס צשל עץ הרי הוא פלוגתא דרבי יוסי צרבי יהודה וחסמים (עבודה זרה מג., וצמנחות כח:), אצל מנורה של חרם פסולה אליצא דכולי עלמא. דגס רבי יוסי צרבי יהודה דדריש קראי צריצוי ומיעוטי

ויש לפניהם מנורה טמאה שיכולין להדליק בה, איך הותר להם להדליק במנורה של חרס ולצטל מנזות הדלקה במנורה כשירה. ויש לומר דהא דטומאה הותרה בציצור, היינו רק לעיקר עבודה, שאי אפשר קיום המנזה בלאו הכי, אבל על הפרטים שאינם מעכבים את המנזה, אולי לא הותרה בציצור, ויש לעיין עוד בזה.

וביזין דאחינא להכי לדרכו של
המהרש"ח שמנאו מנורה חדשה אלל אדם שעשאו באיסור, היה נראה לומר באופן אחר, שבשעה שעשאו כלי המקדש, עלה על לבם כי יתכן שבמשך הימים יארע איזה מאורע בהמנורה ולא יוכלו להדליק בו, הרי יתכן שיטמא באונס ותצטרך הזאה שלישי ושביעי עד שיטהר, או שיתקלקל או ישבר, ועד שיתקנו אותה לא יוכלו לקיים המנזה. וגם יתכן שבצרות הימים יכנסו אויבים וילקחו אותה. על כן הזמינו מנורה אחרת, והטמיניהו בקרקע המקדש במקום סתר, שאם יארע להם איזה קלקול, יהא להם מנורה מוכן להדלקה. ובימי החשמונאים שנכנסו למקדש ומנאו פך שמן טהור, נחגלה להם צדק נס גם המקום בקרקע, ומנאו מנורה כשירה

ויקחו אליך שמן זית זך כחית למאור להעלות נר תמיד (כ-כ), ולא הזכיר הכתוב מקום הדלקתה, וכמו כן לא נזכר עדיין הכלי שצריכין להדליק בו, כי מנזת ה' הוא להעלות צצית ה' נר תמיד. ושזו הוסיף עוד במנזתה, מקום ידוע להדלקתה, באהל מועד מחוץ לפרוכת יערוך אותו אהרן וגו'. אבל זהו רק כאשר יכולין להדליקו שם, אבל אם הדליק המנורה שלא במקומה חיסר קיום פרט זה, אבל קיים מנזת ההדלקה. וכמו כן כאשר חסר מנורה, או יש לו מנורה פסולה, חייבין גם כן בהדלקה. והדין דחרס פסולה הוא דין במנזת המנורה, וזה באמת לא קיימו, אלא הדליקו בחרס או שבירי חרס, להעלות נר צצית ה' תמיד. — וכן איכפל גם כן צפרשת אמור (ויקרא כד-ג), שמתחלה אמר הציווי, ויקחו אליך שמן זית זך וגו' להעלות נר תמיד, ושזו באו הפרטים, מחוץ לפרוכת העדות באהל מועד יערוך אותו וגו', על המנורה הטהורה יערוך אותו וגו', ולהורות דיש חיוב הדלקה תמיד.

אך לכאורה עדיין יש להקשות, דכיון דבאמת טומאה הותרה בציצור, אלא שהם ראו להדר להדליק בטהרה,

להדלקה, ולקחיהו צפשוטי כלי עץ והעמידוהו על מקומה והדליקו זה, וממילא היה נס גם ציוס הראשון, עזס מציאת מנורה חדשה. — וגם זה נרמז בהכתוב, נתתה ליראיך נס להתנוסס (תהלים פ-ו), שפירש צחתס סופר דקאי על נס מציאת הפך, להתנוסס, ושז נתהוה ממנה עוד נסים. ויש לומר דקאי גם על נס של מציאת המנורה, שנתתה ליראיך נס, ושז להתנוסס, הנס של שמן שזעה ימים.

ובזה יתיישב גם כן דברי השאילתות, שמתחלה כתב שמצאו פך של שמן על יום אחד, ושז כתב שלא היה צו להדליק אפילו על יום אחד. והוא על דרך דמזאר צמשנה (צא מניעא מ). דהמפקיד שמן אלל חצירו ועירב אותה עם שמנו, יוציא לו שלשה לוגין שמן למאה, לוג ומחצה שמרים לוג ומחצה בלע, ואס היו קנקנים ישנים אינו מוציא לו בלע ע"כ. הרי לנו דכלים חדשים צולעים מהשמן, וכלים ישנים שזעים מלבלוע. ומעתה זעה שנתנו הכהנים השמן בהפק, אס לקחו פך ישן צודאי שלא הוצרכו לשער רק על שמן ליום אחד, חצי לוג לכל נר. ואס לקחו פך חדש,

הוסיפו צו זשיעורו כפי שיבלע הכלי, וישאר עוד שיעור שמן על הדלקת יום אחד. אך זהיות שנטמאה המנורה (או נגנזה לגמרי), והוצרכו למנורה חדשה טהורה, הרי נרות המנורה צולעים מן השמן, וחסר על ידי הבלע משיעור השמן. אס כן צמנורה חדשה לא היה צו להדליק אפילו על יום אחד, ושפיר הוצרכו לנס גם ליום הראשון.

ולסיים צדצר אגדה, ראיתי רמז על השלשה זרכות שמזרכין על הדלקת נר חנוכה, זהא דאמר הכתוב (צמדצר כא-ח) עשה לך שרף, ושים אותו על נס, והיה כל הנשוך וראה אותו וחי, והיינו עשה לך שרף, הוא זרכת להדליק נר חנוכה, ושים אותו על נס, הוא זרכת שזעה נסים, וראה אותו וחי, זרכת שהחיינו ע"כ. ויש להוסיף כי נר ה' נשמת אדם (משלי כ-ו), וצכל יהודי יש תמיד נינוך של אש צנשמתו שלא נכזה, ועזודתו הוא לחתותו ולהלהיצו עד שיחגדל לאש להצה. וצימי חנוכה שזעה נסים לישראל להוסיף אורה משמן מועט, הזמן גרמא ומוספת כח להאדם שיוכל גם הוא להוסיף צאור נשמתו. וזה שאמר עשה לך שרף, לעשות את

שלחנו ודיו, על פי מה שאמר הכחוז
 (דברים ח-ט) ארץ אשר לא צמכנות
 תאכל צו לחם, הרי שעניות נקרא
 מסכן. וצעת הסכנה, כשנזרך
 הרוחה צפרנסתו, מניחו על שלחנו,
 קדושת המנורה משפיע על שלחנו
 להשפיע פרנסה צריוח וצניקל ע"ש.
 והיינו כי צחנוכה היה נס ששמן
 מועט נתרצה וניתוסף, ויש צוה
 השפעה נלחיות, שגם כאשר יש לאדם
 רק מעט, יושפע צו שפע רב,
 להרבות את המועט. כן יזכנו ה'
 לקבל שפע האור של הימים הללו
 בגשמיות וצרוחניות עדי עד.

עזמו לשרף, להלהיב נשמתו להיות נר
 להאיר. והזמן המוכשר ביותר לשרף
 זו, ושים אותו על נס, צימים שעשה
 ה' נסים לעמו ישראל להוסיף אורה
 צבית ה', ואז והיה כל הנשוק, גם
 כאשר הנחש הקדמוני נשכו כזר והטיל
 צו ארסו, וראה אותו וחי, צהציט על
 עיניו נס חנוכה, וצראיית הגרות קודש,
 וחי, יוכל להחיות עזמו מחדש.

וגם נשפע צחנוכה שפע של פרנסה,
 וכמו שכתב צתפארת שלמה
 (לחנוכה ד"ה ויתאפק) שזהו שרמזו חז"ל
 (שבת כא:): צצעת הסכנה מניחו על

